

Konferencja „Polskie Biblioteki Cyfrowe 2009”
Poznań, 9 grudnia 2009 r.

Długoterminowa archiwizacja zasobów cyfrowych w świadomości pracowników polskich bibliotek

Aneta Januszko-Szakiel,
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Asumpt do badań:

- nietrwałość zapisów cyfrowych,
- zagrożenia dla zapisów cyfrowych,
- utrata zapisów cyfrowych – dlaczego?

Wybrane wątki prowadzonych badań:

- ustalenie w jakiej kondycji są publikacje elektroniczne zgromadzone w polskich bibliotekach,
 - pytania o datę publikacji, format, nośnik, możliwość odczytu i prezentacji treści,

- ustalenie poziomu świadomości pracowników polskich bibliotek w zakresie długoterminowej archiwizacji zasobów cyfrowych:
 - co oznacza i na jakich działaniach polega długoterminowa archiwizacja zasobów cyfrowych?

- ustalenie stopnia gotowości do podjęcia działań archiwizacyjnych na rzecz zabezpieczenia zasobów cyfrowych zgromadzonych w polskich bibliotekach:
 - która instytucja i dlaczego powinna przyjąć rolę koordynatora polskich działań archiwizacyjnych?

Zasoby cyfrowe polskich bibliotek w kontekście zagadnień archiwizacyjnych:

	TYP ZASOBÓW	CHARAKTERYSTYKA	DZIAŁANIA
GRUPA I	ZASOBY SIECIOWE	zbiory polskich bibliotek cyfrowych	standaryzowane formaty metadane identyfikatory trwałe
		produkty procesów digitalizacji i publikowania elektronicznego	system informatyczny kopie bezpieczeństwa sumy kontrolne kompetentne zarządzanie
		dostępne czytelne użyteczne	PLANY: moduł długoterminowej archiwizacji terytorialne oddalenie kopii bezpieczeństwa
		duże szanse przetrwania w długim czasie	

Zasoby cyfrowe polskich bibliotek w kontekście zagadnień archiwizacyjnych:

	TYP ZASOBÓW	CHARAKTERYSTYKA	DZIAŁANIA
GRUPA II	ZASOBY NA FIZYCZNYCH NOŚNIKACH	CZYTELNE (użyteczne) publikowane od 2000 r. na CD, DVD, dostępne środowisko odczytu i prezentacji ich treści, opisane w katalogach i bibliografiach	PLANY: próby odczytu odświeżanie nośnika migracja odłączenie treści od pierwotnego medium
	zgromadzone w bibliotekach na podstawie ustawy o egzemplarzu obowiązkowym oraz zakupów	NIECZYTELNE (nieużyteczne) publikowane do 2000 r. na dyskietkach 5,25”, 3,5” brak środowiska odczytu w większości przypadków brak opisu	pilna potrzeba diagnozy i działań archiwizacyjnych czy warto?

Rozwój świadomości: Faza I

- lata 1999-2002,
- pierwsze plany i projekty digitalizacji najbardziej zagrożonych zbiorów,
- pierwsze sieciowe kolekcje dokumentów cyfrowych,
- pierwsze publikacje na temat „elektronicznej archiwizacji” (dotyczące archiwizacji materiałów drukowanych),
- digitalizacja jako panaceum na problemy związane z dostępnością i użytecznością zagrożonych materiałów analogowych,

Rozwój świadomości: Faza I

- sporadycznie występujący sposób myślenia:
 - konwersja i zgromadzenie materiału w postaci cyfrowej nie gwarantują jego użyteczności w długim czasie,
 - materiał cyfrowy wymaga staranniejszej ochrony, szczególniejszych warunków przechowywania aniżeli materiał analogowy,
 - nie można materiału cyfrowego odłożyć na półkę magazynową, aby wrócić po niego za kilka, kilkanaście, kilkadziesiąt lat,
 - ochrona materiału cyfrowego rozpoczyna się w momencie jego tworzenia i zapisu,

- 2002 r. Jurand B. Czermiński „Cyfrowe środowisko współczesnej biblioteki”

...wielu osobom trudno jest pojąć, po co archiwizować archiwum.

Rozwój świadomości: Faza II

- od roku 2003
- pierwsze artykuły na temat ochrony zasobów cyfrowych: BN, BJ,
- pierwsze publikacje „Archiwa w postaci cyfrowej”, „Ochrona dziedzictwa cyfrowego: zalecenia” – Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych,
- konferencje Centrum Promocji Informatyki,
- projekt Krajowy Magazyn Danych,
- Narodowe Archiwum Cyfrowe: Archiwum Dokumentów Elektronicznych

Rozwój świadomości: Faza II

- Pojęcie *długoterminowa archiwizacja publikacji elektronicznych (zasobów cyfrowych)* jest definiowane przez bibliotekarzy jako ochrona i zabezpieczenie na przyszłość zasobów cyfrowych (jednak głównie zasobów bibliotek cyfrowych) poprzez:
 - tworzenie kopii zapasowych,
 - sporządzanie sum kontrolnych,
 - terytorialne oddalenie jednej z kopii kolekcji archiwalnej od macierzystego miejsca archiwum.

Są to zadania cedowane na informatyków, techników bibliotecznych, usługodawców zewnętrznych (Krajowy Magazyn Danych).

Rola bibliotekarzy to tworzenie „dobrych” zasobów cyfrowych.

Rozwój świadomości: Faza II

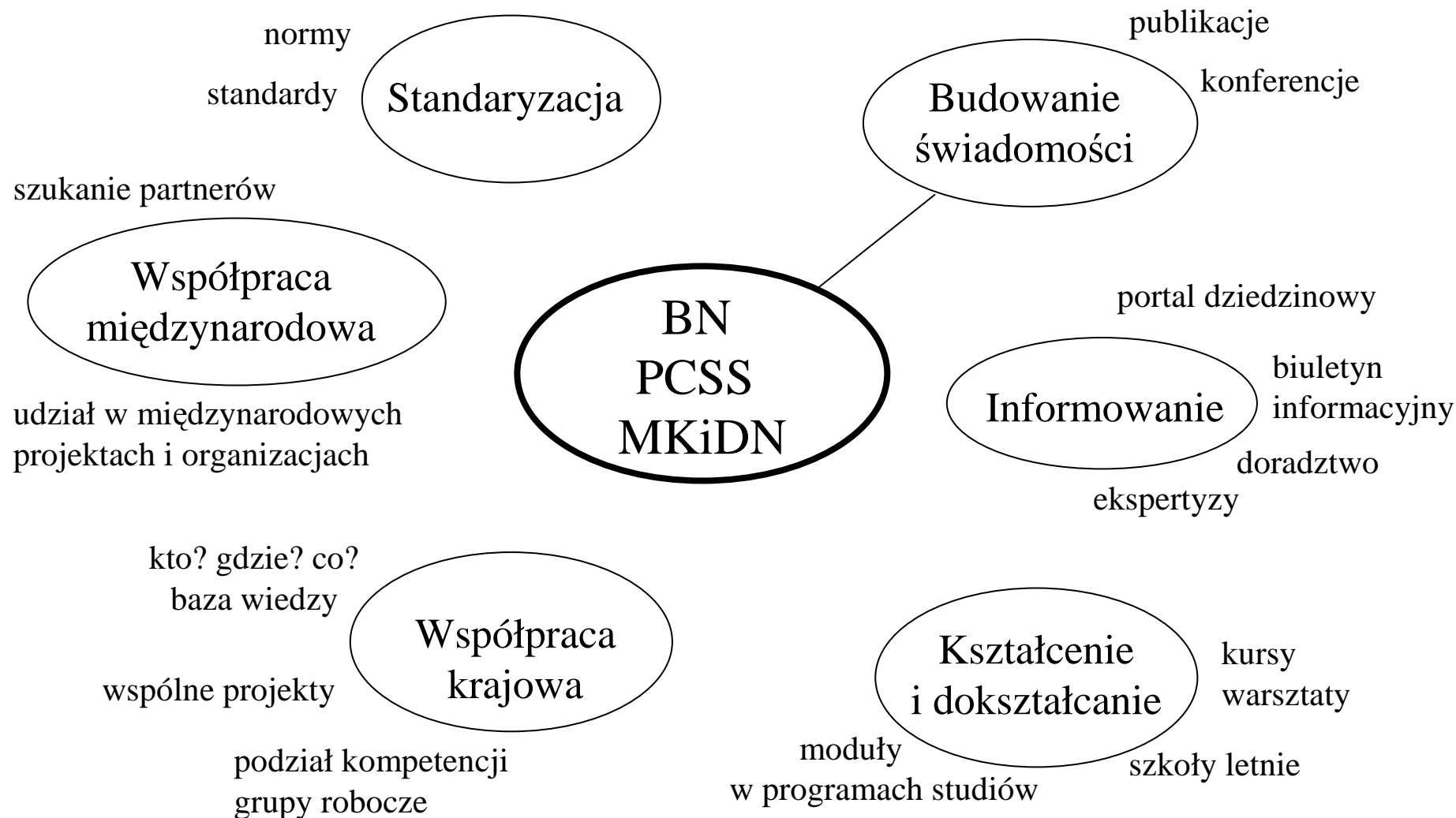
- nadal brak:
 - ❑ długoterminowej strategii, planu postępowania, programu, etc.
w zakresie ochrony materiałów elektronicznych opublikowanych na fizycznych nośnikach przenośnych (są plany),
 - ❑ dyrektywy odnośnie odczytu najstarszych polskich publikacji elektronicznych,
 - ❑ kryteriów oceny i selekcji materiałów elektronicznych, które zasługują na długoterminową archiwizację,
 - ❑ wytycznych dla twórców publikacji elektronicznych,
 - ❑ udziału twórców (wydawców) w procesach gromadzenia i archiwizacji ich produktów,
 - ❑ myślenia o współodpowiedzialności,

Rozwój świadomości: Faza II

Wśród działań archiwizacyjnych bibliotekarze sporadycznie wskazują na potrzebę:

- systematycznego odczytu i prezentacji treści publikacji elektronicznych,
- odświeżania nośnika,
- zmiany generacji nośnika,
- migrowania do aktualnych formatów,
- emulowania oryginalnego środowiska odczytu,
- „odłączenia” treści publikacji od oryginalnego medium i umieszczenia ich w systemach repozytoryjnych,

W ślad za świadomością...

Model archiwum polskich zasobów cyfrowych

- ❑ centralne narodowe archiwum polskiego zasobu cyfrowego
(kompletny cyfrowy zasób Polski w jednej instytucji)

- ❑ lokalne archiwa polskich zasobów cyfrowych
(organizowane i działające na podstawie ujednoliconych,
ogólnie przyjętych zasad, archiwum rozproszone jednorodne)

- ❑ lokalne archiwa polskich zasobów cyfrowych
(organizowane i działające na podstawie indywidualnych
założeń, archiwum rozproszone niejednorodne)

Wnioski:

- szerzenie świadomości i budowanie wiedzy o ochronie zasobów cyfrowych,
- podjęcie prac diagnostycznych w celu ustalenia stanu materiałów elektronicznych przechowywanych w polskich bibliotekach,
- konsolidacja sił w kraju,
- szukanie wzorców w świecie,
- udział w inicjatywach międzynarodowych,

Wnioski:

- MAMY:
 - świadomość, kadre, potrzebę działania,

- POTRZEBUJEMY:
 - inicjatywy, współpracy, współodpowiedzialności, środków,

Tworzenie narodowego programu ochrony cyfrowych zasobów bibliotecznych to proces, który w świecie inicjują i organizują, a także koordynują centralne instytucje biblioteczne, jednak przy założeniu współodpowiedzialności i współpracy wszystkich środowisk zainteresowanych i odpowiedzialnych za przetrwanie, użyteczność i widoczność w świecie narodowej kolekcji.

Dziękuję za uwagę!

Aneta Januszko-Szakiel,
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
ajanuszko-szakiel@afm.edu.pl